

Оно што је сасвим сигурно јесте да ригидно и догматско спровођење помодних идеја није западна вредност

Шта су то, уопште, западне вредности? Човек би помислио да се ради о скупу основних принципа организације државе за које је историја показала да воде у економски и културни просперитет – на пример: капитализам, владавина закона, грађанске слободе и демократија. Али изненађујуће често под западним вредностима у Србији подразумевају се идеје које су историјски непроверене и на самом Западу крајње контроверзне – као што су пацифизам, федерализам, материјализам, мултикултурализам, бирократија и међународно право. Уопште, постоји генерална склоност да се у промоцији Запада потпуно игнорише његова богата историја, а узима здраво за готово свака идеја која је овог тренутка пала на памет било ком случајном пролазнику из Европске уније.

Примера ради, у области образовања заговорници „западних вредности” са мисионарским жаром намећу разне бирократске стандардизације болоњског процеса као да је то неки опробани процес који вековима користе сви најбољи универзитети. А у реалности нико нема појма какве ће бити последице тог процеса и да ли ће он уопште да унапреди и европске – а камоли српске – универзитете. То што болоњски процес описује дивне циљеве уопште не гарантује да ће он те циљеве и остварити.

Наводни стожер „западних вредности” у међунационалним односима је идеја мултикултурализма по којој припадници националних мањина, поред индивидуалних права гарантованих сваком грађанину, имају и разна колективна права, што се најчешће своди на то да им је гарантован несразмеран политички утицај, те да држава има обавезу да субвенционира њихову културну изолацију. И у овом случају докази да овакав третман националних мањина заправо доводи до хармоније и толеранције су танки. У Америци, са свим њеним хиљадама националности, не постоје колективна мањинска права, а ни значајна историја крвавих међуетничких сукоба. С друге стране, старије генерације грађана Србије су већ једном испробале идеју мултикултурализма, са обавезном школском пропагандом о толеранцији и обилатим мањинским правима и гаранцијама. И док се у Србији изгледа заборавило како се та епизода завршила, савремени амерички аутори нас користе као пример у аргументима против мултикултурализма!

У Србији се више-мање подразумева да је кључ економског просперитета у милостињи коју ће Србији уделити богате земље Запада (додуше, постоји и варијанта по којој милостиња треба да стигне из Русије). Уопште, кад човек слуша обећања о томе како ће се једног дана у ЕУ дивно паразитирати на грбачи других држава, не преостаје му друго

него да закључи да је принцип хлеба без мотике најважнији темељ западне цивилизације. Али просјачење никад није била темељна вредност Запада нити се на тај начин било ко обогатио. Не тако давно, на Западу су владали глад, болест и сиромаштво какви сада не постоје нигде у свету. Западне вредности су они принципи који су им помогли да из тог пакла стигну до данашњег просперитета – а то очигледно нису ни фондови ни донације ни кредити ни специјални статуси. Вилијем Истерли је један у низу развојних економиста који доводе у питање тезу о томе да су ефекти стране помоћи владама (што је различито од приватних страних инвестиција) на земље у развоју нужно позитивни. Какви су ти ефекти можда се и не може одговорити у општем случају, али баш због тога не треба подразумевати да је та помоћ најбитнији елемент на путу ка прогресу.

Запад је с разлогом предмет имитације целог света. По материјалном и духовном просперитету, који пружа својим грађанима, Запад објективно јесте најуспешније друштво у историји. Западне вредности јесу цивилизацијски идеал и нешто што има смисла испробати у локалним околностима, поготово у Србији у којој многе европске традиције већ постоје. Али пре исхитреног експериментисања, чије ће последице сносити милиони, свака наводна западна вредност треба да се пажљиво преиспита. Да ли је та идеја већ негде примењена и какви су били резултати? Да ли је земље Запада користе на себи или само намећу другима? Да ли о тој идеји на Западу постоји консензус широког политичког спектра или је у питању само грандиозна визија политички маргиналне „прогресивне” елите? Оно што је сасвим сигурно јесте да ригидно и догматско спровођење помодних идеја није западна вредност.

психолог, Универзитет Колумбија, Њујорк   [објављено: 11.04.2008, Политика]